

Inhoud

Samensteller en uitgever hebben geprobeerd om alle gegevens zo duidelijk en volledig mogelijk te verschaffen. Noch de samensteller noch de uitgever kan enige aansprakelijkheid aanvaarden voor mogelijk negatieve gevolgen van gebruik van dit boek. Ook hebben samensteller en uitgever zich de grootste moeite getroost om alle rechthebbenden te achterhalen van het gebruikte beeldmateriaal. Voor onverhoopt toch onjuiste vermelding stelt noch de samensteller noch de uitgever zich aansprakelijk.

Behoudens de in of krachtens de Auteurswet van 1912 gestelde uitzonderingen mag niets uit deze uitgave worden verveelvoudigd, opgeslagen in een geautomatiseerd gegevensbestand, of openbaar gemaakt, in enige vorm of op enige wijze, hetzij elektronisch, mechanisch, door fotokopieën, opnamen of een andere manier, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de uitgever.

Alle Dominicus-reisgidsen worden voortdurend geactualiseerd. Natuurlijk kan het ondanks onze zorg voorkomen dat je op reis merkt dat er veranderingen hebben plaatsgevonden die onze redactie niet tijdig bereikt hebben. We stellen het erg op prijs als je ons informatie over gewijzigde omstandigheden toestuurt: daarmee help je ons de volgende drukken actueel te houden. Je kunt ons bereiken via: travel@gottmer.nl. Meer informatie is te vinden op onze website: www.dominicus.info.

- 7 Kaarten & plattegronden
- 9 Woord vooraf
- 1 11 De zonnige zijde van het koninkrijk**
 - 12 Ligging, grootte en landschap
 - 12 Klimaat
 - 14 Flora en fauna
 - 21 Bevolking
 - 24 Taal
 - 25 Economie
 - 29 Staatsinrichting, bestuur en politiek
- 2 35 Historie: van waardeloze eilanden tot wingewest**
 - 36 Geologisch ontstaan
 - 36 Vissers en kannibalen
 - 38 Columbus naar Indië
 - 40 De WIC vaart uit
 - 41 Slavenhandel en landbouw
 - 44 Goud, fosfaat en olie
 - 48 Tweede Wereldoorlog, autonomie en status aparte
- 3 53 Kunst, cultuur en keuken**
 - 54 Muziek en dans
 - 57 Literatuur en architectuur
- 4 63 Aruba**
 - 64 Van paardeneiland tot toeristeneiland
 - 66 Oriëntatie
 - 67 Oranjestad
 - 75 Zuidoost-Aruba
 - 90 Noordwest-Aruba
- 5 111 Curaçao**
 - 112 Steunpunt WIC
 - 118 Oriëntatie
 - 120 Willemstad en omgeving
 - 162 Band'ariba
 - 174 Band'abou
- 6 207 Bonaire**
 - 208 Brazieleiland
 - 210 Oriëntatie
 - 212 Kralendijk
 - 216 Zuid-Bonaire
 - 224 Noordwest-Bonaire
- i 244 Algemene informatie**
- r 255 Register**
- 59 *Kushina krioyo*, de Antilliaanse keuken

Kaarten & plattegronden

- 68 Aruba
- 70 Oranjestad
- 119 Curaçao
- 126 Willemstad
- 154 Schottegat
- 164 Band'ariba
- 175 Band'abou
- 185 Nationaal Park Christoffel
- 211 Bonaire
- 213 Kralendijk
- 231 Nationaal Park Washington
Slagbaai

Woord vooraf

Aruba, Curaçao en Bonaire: drie kleine en heel verschillende eilanden in de Caribische Zee met een fantastisch klimaat, een vriendelijke bevolking en legio mogelijkheden om er een geslaagde vakantie door te brengen. Dat ze in één reisgids beschreven worden, heeft alles te maken met de koloniale expansiedrift van Nederland in voorgaande eeuwen.

Nadat Columbus Amerika had ontdekt en de Spanjaarden grote delen van het continent hadden ingelijfd, lieten ook andere Europese mogendheden hun begerige blik op de Nieuwe Wereld vallen. Vanaf de 16de eeuw is er gestreden en onderhandeld over allerlei delen van het continent, waarbij de oorspronkelijke bewoners overigens al snel niet meer meetelden. In de loop van de 19de eeuw werd het wat rustiger aan het westelijke front en stond de status van de meeste gebieden vast. Nadat de rook van de voorbije eeuwen was opgetrokken, bleek Nederland nog in het bezit van de kolonie Suriname en van zes eilanden in de Caribische Zee. Suriname is sinds 1975 volledig onafhankelijk, zodat alleen Aruba, Curaçao, Bonaire (ook wel: de ABC-eilanden) en de drie Bovenwindse eilanden Sint-Maarten, Saba en Sint-Eustatius tegenwoordig nog tot het Koninkrijk der Nederlanden behoren. Tezamen noemen de eilanden zichzelf de *Dutch Caribbean*.

Guido Derksen

De zonnige zijde van het koninkrijk

Hoewel ze in Nederland vaak in één adem worden genoemd en het idee bestaat dat ze veel op elkaar lijken, is het aardige juist dat Aruba, Curaçao en Bonaire behoorlijk van elkaar verschillen. Aruba heeft prachtige witte stranden en een bruisend uitgaansleven; Curaçao wordt gekenmerkt door zijn bijzondere koloniale architectuur en intieme blauwe baaien; Bonaire biedt rust, natuur en prachtige koraalriffen.

De drie eilanden hebben hun eigen cultuur ontwikkeld, een mengelmoes van Latijns-Amerikaanse, Afrikaanse, Europese en tegenwoordig ook Noord-Amerikaanse invloeden. De moedertaal is het Papiaments, een taal die alleen op deze drie eilanden en onder de Antillianen in Nederland gesproken wordt, maar je kunt er ook uitstekend terecht met Engels en Nederlands.

< Windsurfen bij Lac, Bonaire.

LIGGING, GROOTTE EN LANDSCHAP

De Benedenwindse Eilanden Aruba, Curaçao en Bonaire liggen op een lijn van 12° NB en 68 tot 70° WL, zo'n 1300 km ten noorden van de evenaar. Aruba ligt het westelijkste van de drie, Curaçao vind je in het midden en Bonaire aan de oostkant. Een zee-engte van ongeveer 30 km (Aruba) tot 80 km (Bonaire) breed scheidt ze van het Venezolaanse vasteland. De onderlinge afstand tussen Aruba en Curaçao is iets meer dan 100 km, tussen Curaçao en Bonaire ongeveer 80 km. Strikt gesproken bestaat de Benedenwindse Eilandengroep uit vijf eilanden, want op enige afstand ten zuidoosten van Curaçao ligt Klein-Curaçao en direct tegenover de Bonairiaanse hoofdstad Kralendijk kun je Klein-Bonaire zien liggen. Omdat deze twee eilanden onbewoond en klein zijn, worden ze in de praktijk tot het grondgebied van Curaçao en Bonaire gerekend en niet als afzonderlijke Antillen gezien.

In oppervlakte is Curaçao met 444 km² verreweg het grootste eiland van de drie. Hierna volgen Bonaire (288 km²) en Aruba (193 km²).

De eilanden hebben een droog, geaccidenteerd landschap met vlakke delen en een rotsige bodem, die uit een kern van oud stollingsgesteente bestaat waar zich later koraalkalksteen tegen afzette. De hoogste punten op de drie eilanden zijn de Jamanota op Aruba (189 m), de Christoffelberg op Curaçao (375 m) en de Brandaris op Bonaire (240 m).

KLIMAAT

Aruba, Curaçao en Bonaire kennen een tropisch klimaat met een overheersende noordoostpassaat, die vrijwel het hele jaar door onafgebroken over de eilanden waait. De gemiddelde windsnelheid op de Benedenwindse Eilanden is bijna 7 m per sec., oftewel circa 24 km/u. Van april tot juni waait het iets harder, in oktober en november iets minder hard. Aruba, Curaçao en Bonaire hebben het geluk dat ze niet in de Atlantische orkaanzone liggen, waardoor ze, in tegenstelling tot de Bovenwindse Eilanden, zelden te maken hebben met de orkanen die met enige regelmaat over het Caribisch gebied trekken. De laatste keer dat de Benedenwindse Eilanden last hadden van een orkaan die een ongewone route volgde, was in 1999, toen orkaan Lenny langskwam. Harde wind en hoge golven zorgden voor overlast en schade. Koningin Beatrix was er tijdens haar bezoek aan de eilanden toevallig zelf getuige van. Op Bonaire verwoestte de storm pieren en restaurants aan het water. Het koraal liep op veel plekken schade op, evenals het kapsel van de majesteit.

Temperatuur

De drie eilanden hebben een zeer constant klimaat. De gemiddelde jaartemperatuur ligt tussen 27 en 28°C. De laagste temperatuur die ooit op de Antillen op zeeniveau werd gemeten, was 19°C. Dit 'dieptepunt' werd in 1925 opgetekend. Het verschil tussen de gemiddelde zomer- en wintertempera-

BOVENWINDS EN BENEDENWINDS

De keten van eilanden die de Caribische Zee aan de noord- en oostzijde omsluit, heet in zijn totaliteit de Antillen. Er wordt onderscheid gemaakt tussen de Grote Antillen en de Kleine Antillen. De Grote Antillen zijn de grote eilanden in het noordelijke deel van het Caribisch gebied: Cuba, Jamaica, Hispaniola (Haïti en de Dominicaanse Republiek) en Puerto Rico. De Kleine Antillen zijn de kleinere eilanden ten noorden, oosten en zuidoosten ervan. Aruba, Curaçao en Bonaire maken deel uit van deze Kleine Antillen. De Kleine Antillen worden weer onderverdeeld in de Windward Islands en de Leeward Islands, oftewel de Bovenwindse en de Benedenwindse Eilanden. De Bovenwindse Eilanden zijn de eilanden vanaf Puerto Rico tot Guadeloupe, de Benedenwindse Eilanden zijn de eilanden boven de kust van Venezuela tot aan Dominica.

Dit onderscheid tussen Bovenwindse en Benedenwindse Eilanden stamt uit de tijd van de trans-Atlantische zeilvaart en heeft betrekking op de ligging van de eilanden ten opzichte van de altijd waaiende noordoostpassaat. Aruba, Curaçao en Bonaire behoren tot de Benedenwindse Eilanden. Ze liggen zo'n 70 km van de Venezolaanse kust af en staan in Nederland ook wel bekend als de ABC-eilanden.

tuur is slechts 2,5 tot 3°C, het verschil tussen de dag- en nachttemperatuur is 5 à 5,5°C.

Verskil tussen de seizoenen is er wat temperatuur betreft nauwelijks. Gemiddeld iets warmer zijn de maanden augustus, september en oktober, iets minder warm zijn januari en februari. Lokale verschillen in temperatuur zijn er wel. Deze worden veroorzaakt door de grootte en de vorm van de eilanden, door hoogteverschillen en neerslag. Overdag op zeeniveau loopt het kwik gemakkelijk op tot 35°C. Aan de kust en op het water is er altijd de verkoelende werking van de passaatwind, waardoor het minder warm aanvoelt. 's Avonds, als de brandende zon achter de horizon is verdwenen, is het het aangenaamst. Dan komen de eilanden echt tot leven, spelen de kinderen op straat en gaat men wandelen.

De gemiddelde zeewatertemperatuur rond de zes eilanden wijkt met 25 tot 27°C trouwens niet veel af van de luchttemperatuur.

Zon en regen

Het tropische klimaat betekent dat er zeer veel zon schijnt op de drie Benedenwindse Eilanden – gemiddeld acht uur per dag.

De gemiddelde hoeveelheid neerslag per jaar is met bijna 560 mm laag, waarbij in de periode van oktober tot en met december nog de meeste regen valt.

De leguaan is een markante verschijning op de Benedenwindse Eilanden.

die je vooral in de nationale parken op Curaçao en Bonaire tegenkomt. Daarnaast hebben de kolonisten in het verleden allerlei uitheemse bloemen en planten naar de eilanden meegenomen, zoals bougainvillea en hortensia.

Leguaan en cascabel

De fauna op de Benedenwindse Eilanden is niet bijzonder rijk gesorteerd. Aan grotere zoogdieren lopen er vooral veel verwilderde geiten rond. Andere hoefdieren zijn kuddes verwilderde ezels en het Curaçaose hertje (*biná*), uniek voor dit eiland. Curaçao heeft verder een plaatselijke konijnsoort, twee slangensoorten en zestien hagedissensoorten, waarvan de leguaan de bekendste is. Door stroperij is dit eetbare reptiel ernstig in aantal achteruitgegaan en daarom wordt het dier nu beschermd. Leguanen zijn koudbloedig en moeten zich opwarmen in de zon voordat ze zich goed kunnen bewegen en op zoek kunnen gaan naar voedsel. In de natuur kunnen leguanen tien tot vijftien jaar oud worden, waarbij ze een lengte kunnen bereiken van 1,5 tot zelfs 2 m (inclusief staart) en een gewicht van 40 kilo. De groene leguaan (*Iguana iguana*) heeft het in het verleden zwaar te verduren gehad, omdat deze reptielensoort als een lekkernij geldt.

Van de hagedissen is op de Benedenwindse Eilanden de *blausana* of *blau blau* (*Cnemidophorus lemniscatus*) een opvallende verschijning in de tuin of op de rotsen. Elk van de drie eilanden heeft z'n eigen ondersoort. Bij elke ondersoort is de lichtblauwe tot turquoise staart kenmerkend.

DE CARIBISCHE FLAMINGO OF CHOGÒGO

Eén vogelsoort staat bij uitstek symbool voor het eiland Bonaire: de Caribische flamingo (*Phoenicopterus ruber*). De Antillianen noemen de prachtige vogel *chogògo*, naar het geluid dat hij maakt. De roze kleur krijgt het beest door kleurstoffen in de micro-organismen en minischaaldiertjes die hem tot voedsel dienen. Hij voedt zich in ondiep en stilstaand brak tot zout water, waaruit hij met omgekeerde kop de kleine organismen zeeft.

Bonaire is een van de laatste eilanden in het Caribisch gebied waar de flamingo nog in redelijke aantallen voorkomt. Er zijn nog slechts vier broedplaatsen in de regio, waarvan Bonaire er een is. Vooral de ligging bij Venezuela is daarbij doorslaggevend, want in het kustgebied van dit Zuid-Amerikaanse land vind je een nog veel groter broed- en voedingsgebied.

Flamingo's broeden in kolonies in de buurt van water. Op Bonaire bouwt de flamingo zijn nesten op de drassige, zoute bodem van zuidelijk Bonaire. De vogels maken een nest door modder op te stapelen tot een kegelvormig hoopje, dat vervolgens in de zon indroogt. Boven op de kegel legt het vrouwtje haar ei, dat beurtelings door het vrouwtje en mannetje wordt bebroed. De broedtijd duurt gemiddeld 28 dagen. Daarna kruipt er een vuilgrijs kuiken uit het ei. Gedurende een week blijven de kleine flamingo's op hun nesten. Na 30 dagen kunnen ze zelf voedsel zoeken, twee maanden later zijn ze in staat het luchtruim te kiezen. Ze hebben nu hun fraaie, kenmerkende roze tot oranje-roze kleur gekregen. De sierlijke vogels zijn nu ook niet meer aan hun geboorteplek gebonden, maar kunnen uitvliegen naar bijvoorbeeld Curaçao of Venezuela.

Het cruistoerisme is een belangrijke bron van inkomsten voor de eilanden.

landen. Tussen diverse inkomensgroepen zijn wel aanzienlijke verschillen. Op Curaçao bijvoorbeeld leeft bijna de helft van de volwassen bevolking op of onder het bestaansminimum. Mensen zonder werk kunnen hier een beroep doen op een bijstandsregeling die *onderstand* genoemd wordt. De naam geeft al aan dat deze steun beslist niet op het Nederlandse bijstandsniveau ligt. Op Bonaire hebben de lagere inkomensgroepen er nieuwe problemen bij gekregen sinds de staatkundige hervormingen van 2010. Ze vallen nu bijvoorbeeld onder het Nederlandse belastingregime, maar de inkomens liggen lager dan voor vergelijkbare groepen in Nederland. Tot overmaat van ramp zijn de prijzen voor bijvoorbeeld energie en water flink gestegen, en ook de prijzen zijn gestegen doordat er vermogende Nederlanders op het eiland neerstrijken. Er is bijvoorbeeld een grote Nederlandse supermarkt aan de rand van Kralendijk verrezen die voor de gewone autochtone Bonaiiaan onbetaalbaar is.

Economische vooruitzichten

De kleine en open economieën van de Benedenwindse Eilanden blijven alles bij elkaar kwetsbaar voor ontwikkelingen elders in de wereld. Gewijzigde belastingwetgeving in de Verenigde Staten en in Nederland hebben het gebruik van de fiscale Antillenroute vanaf 1986 sterk teruggedrongen. Ook de grote mate van afhankelijkheid van het toerisme is riskant. De terroristische aanslagen van september 2001 in de Verenigde Staten hebben de toeristenstroom bijvoorbeeld een tijdlang behoorlijk ingedamd, en Aruba heeft

ook veel te lijden gehad van de verdwijningszaak rond Natalee Holloway in 2005.

STAATSINRICHTING, BESTUUR EN POLITIEK

Aruba en Curaçao zijn elk een bijzonder gebiedsdeel van het Koninkrijk der Nederlanden. Ze zijn autonoom, wat wil zeggen dat ze verantwoordelijk zijn voor de eigen interne aangelegenheden. Nederland is verantwoordelijk voor de defensie en de buitenlandse betrekkingen. Dat het Koninkrijk uit de autonome landen Aruba, Curaçao, Sint-Maarten en Nederland bestaat, is pas sinds de status aparte van Aruba in 1986 en de staatkundige wijzigingen in 2010 het geval. Daarvoor was door de eeuwen heen sprake van wisselende bestuursstructuren.

Van kolonie naar autonomie

De Benedenwindse Eilanden vielen na hun verovering in de 17de eeuw onder het bestuur van de Kamer (afdeling) Amsterdam van de West-Indische Compagnie. Curaçao werd door een gouverneur-generaal bestuurd, Aruba en Bonaire hadden een commandeur aan het hoofd.

In 1828 werden de koloniën Suriname, Curaçao (inclusief Aruba en Bonaire) en de Bovenwindse Eilanden samengevoegd tot één gouvernement-generaal met een gouverneur-generaal in Paramaribo als belangrijkste bestuurder. Twintig jaar later bepaalde een nieuw regeringsreglement dat de Benedenwindse en Bovenwindse Eilanden tezamen de aparte Kolonie Curaçao gingen vormen, onder gezag van één gouverneur en vijf gezaghebbers. Na het vervallen van de benaming 'kolonie', in 1922, kreeg het grondgebied van alle zes de eilanden merkwaardig genoeg alleen 'Curaçao' als officiële naam. Pas vanaf 1948 werden ze officieel 'Nederlandse Antillen' genoemd.

Autonomie

Het nieuwe Koninkrijksstatuut van 1954 bepaalde dat de zes Nederlandse Antillen een autonoom gebiedsdeel werden. Vanaf dat jaar was sprake van een dubbele bestuurslaag op de Nederlandse Antillen. Het constitutionele staatshoofd was de koningin. Het centrale parlement van het land – de Staten – zetelde op Curaçao.

Net als in Nederland had het parlement wetgevende bevoegdheid en droeg het de regering voor. De regering werd officieel benoemd door de gouverneur, als vertegenwoordiger van de Nederlandse Kroon.

In Den Haag resideerde verder een gevolmachtigd minister van de Nederlandse Antillen, die in Nederland de zaken van de Nederlandse Antillen behartigde. Sinds 1986 kreeg Aruba een afzonderlijke gevolmachtigd minister in de hofstad. De Nederlandse regering heeft ook een afdeling Koninkrijksrelaties, die over de overzeese gebiedsdelen gaat. Bij iedere ka-

Historie: van waardeloze eilanden tot wingewest

Aruba, Curaçao en Bonaire zijn in een grijs geologisch verleden ontstaan, in een tijd dat de continenten er anders uitzagen dan nu. Ze hebben door de natuurkrachten ruwe, grillige landschappen met kalkterrassen en riffen, maar ook met lieflijke baaien en mooie stranden gekregen. Columbus noemde ze 'Antilha' ('Las ante-íslas', de eilanden ervóór), omdat hij meende dat ze de voorboden waren van het Indië waarnaar hij op zoek was.

< Slavernijmonument ter ere van Tula, die de slavenopstand van 1795 organiseerde.

TULA, EEN ZWARTE HELD

Een speciale plaats in het bewustzijn van de Afro-Antilliaan neemt de slaaf Tula in. Na maanden van geheime voorbereidingen organiseerde hij vanaf plantage Knip in 1795 een grote opstand op Curaçao. Doel was de afschaffing van de slavernij. De opstand begon op 17 augustus 1795, toen een aantal slaven onder leiding van Tula weigerde om aan het werk te gaan. De opstandelingen trokken richting Willemstad om schuilplaatsen te vinden en versterking te zoeken. Onderweg werden meer dan duizend slaven op andere plantages bevrijd. Het politiekorps sloeg op de vlucht voor de groep, die steeds groter werd. Pas na een maand konden de blanke heersers de opstand neerslaan, dankzij verraad van één van de bevrijde slaven. Tula en zijn belangrijkste medestanders werden op 19 september gevangengenomen in Santa Cruz. Twee weken later werden ze publiekelijk ter dood gebracht, Tula als eerste. Volgens het vonnis werden alle botten in zijn lichaam gebroken met een ijzeren staaf. Daarna werd zijn gezicht verbrand en uiteindelijk werd hij onthoofd.

Tula wordt nog altijd geëerd op de Antillen. Aan de kust in Otrobanda (Willemstad) staat een monument dat herinnert aan zijn grote slavenopstand, en in landhuis Knip is een Tula-museum gevestigd.

In 1814 verbood Nederland de slavenhandel, zeven jaar na de Verenigde Staten en Engeland. In het moederland ontstond in deze tijd een emancipatiebeweging die op humanitaire gronden ijverde voor algehele afschaffing van de slavernij. Engeland schafte in 1833 de slavernij in al zijn koloniën af, de Fransen volgden in 1848. Nederland was nog niet zo ver; men vreesde de economische gevolgen van een dergelijk besluit. Wel waren er steeds meer vrijgelaten of vrijgekochte slaven op met name Curaçao. Sommigen wisten een goed bestaan op te bouwen; recent historisch archiefonderzoek wijst uit dat ze soms zélf slavenhouder werden.

In 1863 kwam er een definitief einde aan de slavernij op de Nederlandse eilanden. Op 1 juli van dat jaar ging de Emancipatieregeling in en verkregen 11.654 slaven de vrijheid. In tegenstelling tot de andere koloniën leidde de afschaffing van de slavernij op de Antillen niet tot de totale ondergang van het plantagebedrijf. Vooral op Curaçao hielden de plantages het met behulp van zwarte arbeidskrachten nog behoorlijk lang uit.

GOUD, FOSFAAT EN OLIE

Na de afschaffing van de slavernij en de weerslag die dit had op de plantaageactiviteiten op de Antillen, moesten verschillende andere bronnen van inkomsten worden aangeboord. Vanaf 1836 werd de aloë op de Benedenwindse Eilanden aangeplant. Uit het sap van de plant werd een hars ver-

Slavenhutjes op Bonaire.

kregen die de basis vormde voor farmaceutische en cosmetische producten. Op Aruba werd in 1824 goud gevonden; tot de Eerste Wereldoorlog heeft de goudwinning een substantiële bijdrage geleverd aan de eilandeconomie. Op het eiland werd in de loop van de 19de eeuw ook fosfaat gevonden, evenals op Curaçao en het eilandje Klein-Curaçao. De fosfaatwinning op Aruba kwam net als de goudwinning in de Eerste Wereldoorlog tot stilstand. Op Curaçao werd nog tot 1979 fosfaat gewonnen.

In de Eerste Wereldoorlog bleven de Nederlandse koloniën net als het moederland neutraal. De Curaçaose haven deed het in deze periode goed, want als neutrale bunkerhaven konden alle oorlogvoerende er terecht. De door de oorlog stagnerende aanvoer van goederen leverde voor de andere eilanden echter problemen op. Op Aruba moesten de goud- en fosfaatwinning hierdoor bijvoorbeeld stopgezet worden.

Na de oorlog had de economische recessie een gebrek aan voedsel en consumptiegoederen tot gevolg, waardoor veel Antilliaanse mannen emigreerden, op zoek naar arbeid. Op Curaçao bood één specifieke tak van nijverheid, de hoedenvlechterij, nog enige werkgelegenheid.

Olieraffinage

Meer mogelijkheden dienden zich in de loop van de jaren 20 van de 20ste eeuw aan, na de vondst, zo'n tien jaar eerder, van enorme olievelden in en

Kunst, cultuur en keuken

Doordat nagenoeg de gehele bevolking van de Benedenwindse Eilanden in de loop der geschiedenis uit allerlei windstreken naar de eilanden is getrokken of gehaald, is er een unieke mengcultuur ontstaan. In deze cultuur zijn Europese, West-Afrikaanse, Latijns-Amerikaanse, Noord-Amerikaanse en Caribische invloeden terug te vinden. Tussen de eilanden onderling zijn er ook weer accentverschillen, met name tussen Aruba en de twee andere Benedenwindse Eilanden.

Los hiervan is de bevolking van Aruba, Curaçao en Bonaire zeer internationaal georiënteerd. Velen spreken twee of meerdere talen (Papiaments, Engels, Nederlands, Spaans) en er wordt veel naar de Venezolaanse televisie gekeken. Het maken van buitenlandse reizen is vrij gewoon. De Antillianen gaan naar het buitenland om inkopen te doen (een trip naar Miami, Caracas of Puerto Rico) of voor medische zorg, studie of familiebezoek.

< Carnaval wordt op Aruba en Curaçao uitbundig gevierd.

MUZIEK EN DANS

Muziek en dans nemen een prominente plaats in het leven van de Antillianen in. De muziek- en dansvormen op de Antillen hebben hun wortels in Afrika, Europa, het Caribisch gebied en Latijns-Amerika. Grofweg kan gesteld worden dat op Curaçao en Bonaire van oudsher meer Afrikaanse en Europese invloeden te ontdekken zijn, als gevolg van de Nederlandse kolonisatie en de slavernij. Voor Aruba geldt dit iets minder, want hier woonden nauwelijks slaven. De Arubaanse muziek en dans zijn meer door Latijns-Amerika beïnvloed, hoewel de traditionele Antilliaanse muziek- en dansvormen ook op Aruba worden beoefend.

Traditionele Antilliaanse muziek en dansen zijn de Antilliaanse wals, de *danza*, de *tambú*, de *tumba*, de *seú* en *simadan* en de bijna uitgestorven *musik di zumbi*. Hedendaagse dans en muziek die populair zijn op de ABC-eilanden, zijn diverse salsavormen, de merengue en steelbandmuziek. Traditionele muziek en dans worden nog regelmatig door folkloristische groepen uitgevoerd, bijvoorbeeld tijdens de jaarlijkse oogstfeesten (*simadan*) en op folkloristische avonden. Tijdens andere feesten en bijeenkomsten is over het algemeen hedendaagse muziek te beluisteren. Muziek ten gehore brengen betekent eigenlijk altijd dat er ook gedanst wordt, want Antillianen dansen graag en veel.

Salondansen en Afrikaanse invloeden

Typische salondansen zijn de Antilliaanse wals, de quadrille en de mazurka. Ze zijn van Europese oorsprong; de eerste is met de Engelsen meegekomen, de tweede met de Fransen, de derde is uit Polen afkomstig. Aan de Antilliaanse versies zijn eigen ritmische kenmerken toegevoegd. De *danza* is uit de Europese salondansen en uit Caribische dansen voortgekomen, als eerste op Puerto Rico. Het is een verfijnde salondans die in een strakke vierkantsmaat wordt uitgevoerd. Een variant op de wals en de mazurka is de *balie di sinta*, een groeps- en vruchtbaarheidsdans waarin de dansers op de maten van de muziek linten om een paal wikkelen.

De West-Afrikaanse slaven op de Benedenwindse Eilanden brachten de *tambú* met zich mee. De naam van deze zang- en dansvorm is afkomstig van een traditionele trommel, die met de hand bespeeld wordt. Na hun werk was het zingen en dansen van de *tambú* een van de weinige verzetjes die de slaven kenden. Bij de snelle en pittige dans worden vooral de heupen gebruikt. De slaven konden er hun agressie tegenover de machthebbers mee kwijt en raakten er soms zelfs van in trance. Tegenwoordig wordt de dans vooral bij de jaarwisseling en bij de *simadan* (oogstfeesten) gedanst. Tijdens de jaarwisseling kan het kwade van het afgelopen jaar eruit gedanst worden met de *tambú*. In de geïmproviseerde teksten van de liederen nemen de zangers de

MISSVERKIEZINGEN EN *SNÈKS*

Antillianen hechten veel belang aan uiterlijkheden. Mooie kleren, sieraden en grote auto's vinden gretig aftrek op de eilanden en er worden veel missverkiezingen, zang- en bodybuildingwedstrijden en dansfeesten gehouden. Hoe klein het huis ook is, er moet als het even kan een grote Amerikaanse slee of dure Japanner op het erf staan. Zelfs de wrakken geven nog een zekere status en worden daarom niet snel opgeruimd.

Typend voor de Benedenwindse volkscultuur zijn verder de *snèks*, de talrijke snackbars die bij huizen, in houten keten of in voertuigen gevestigd zijn. Regelmatig zie je er groepjes mensen schijnbaar doelloos rondhangen. De snackstallen zijn er echter niet zozeer om de honger te stillen als wel om de sociale contacten te onderhouden. Het is heel gebruikelijk om even naar een van deze gelegenheden te rijden en er samen met vrienden en kennissen wat te babbelen, de laatste roddels uit te wisselen en eventueel een biertje te drinken of een *pastechi* te eten.

Na afloop van feesten staat bij de feestlocatie ook vaak een *truiki pan* (broodtruck) met min of meer dezelfde functie. Verschil is dat je bij deze voertuigen allerlei soorten smakelijk vers brood kunt krijgen.

gebeurtenissen van het jaar door of bezingen voorvallen die eilandbewoners hebben meegemaakt.

De *tumba* is voortgekomen uit de *tambú* en uit de *danza* en is in feite een vrijere, lossere vorm van de laatste. Teksten van *tumba*-liederen gingen vroeger over de onderdrukking en de ontevredenheid onder de slaven, tegenwoordig zijn ze wat luchtiger. De *tumba* (de *bari* is de Bonairiaanse variant erop) is voor de Benedenwindse Eilanden bij uitstek ook carnavalsmuziek.

Als de oogst werd binnengehaald, zongen en dansten de slaven destijds ook oogstliederen en -dansen, de *seú* op Curaçao en de *simadan* op Bonaire. Ritmisch hebben ze dezelfde opbouw als de *tambú* en de *tumba*. Naast deze oogstliederen zijn er nog enkele sporadisch voorkomende traditionele werklieder. Bijna verdwenen is de *musik di zumbi*, geheimzinnige Afrikaanse geestmuziek met een mystiek karakter. Deze muziek was door de koloniale heersers verboden en werd dus in het geheim door de slaven gemaakt.

Traditionele instrumenten

In de traditionele muziek wordt een aantal traditionele instrumenten gebruikt. De muziek bij de salondansen is veelal afkomstig van het *kai*-orgel, een klein draaiorgel dat zijn oorsprong in Italië kent. Er is er nog maar een handvol van op de Antillen.

EET GEEN BOK

Van oudsher wordt geitenvlees veel op de Antillen gegeten. Veel West-Europeanen vinden de smaak van geit (*kabritu*) nogal scherp en de geur penetrant. Dat komt doordat ze doorgaans in mediterrane landen kennis hebben gemaakt met geitenvlees. Daar wordt echter vlees van zowel vrouwtjesgeiten als bokken gegeten. Vlees van de bok is inderdaad typisch van smaak; vrouwtjesgeiten zijn veel malser en milder. Op de Antillen komen bijna alleen vrouwtjes op tafel, dus probeer het gerust.

De slaven bouwden daarnaast veel gewone gebruiksvoorwerpen om tot muziekinstrument. Vaak zijn het slaginstrumenten. Bij de oogstmuziek is bijvoorbeeld de *chapi* te horen, een hak die met een ijzeren staafje wordt bespeeld. Op Curaçao wordt als slaginstrument daarbij ook een koehoorn (*kachú*) gebruikt, op Bonaire de schelp van de *karkó* (een grote zeeslak). De *heru* is een met een stokje bespeelde metalen koker met sleuf. Een ander slaginstrument is de *matrimonial*, een lat met deksels ertussen die op het been geslagen wordt. De *wiri* is een soort metalen kam; door er met een metalen staaf overheen te gaan, wordt een raspand geluid veroorzaakt. De *benta* bestaat uit een tussen de uiteinden van een gebogen stok gespannen draad, waar met een mes op geslagen wordt en waarbij de mondholt als klankkast wordt gebruikt.

Naast de hierboven al genoemde *tambú* zijn verder de tweezijdig bespeelde *tambú grandi* en de *seú* traditionele trommels.

Hedendaagse dans- en muziek

Tot de moderne dans- en muzieksoorten die op de Benedenwindse Eilanden populair zijn, behoren de merengue en de salsa. De eerste komt oorspronkelijk van de Dominicaanse Republiek. Het is een vrij simpele dansvorm in vierkwartsmaat, waarbij de heupen gebruikt worden en het bovenlichaam onbewogen blijft.

De salsa (letterlijk: sausje) is een verzamelnaam voor een familie muziek- en danssoorten van eilanden uit het Caribisch gebied. Op Cuba worden bijvoorbeeld talrijke verschillende salsasoorten onderscheiden. Bekende salsa's zijn de *son montuno* (een langzame, rustige salsa), de *charranga* (een salsa met strijkinstrumenten), de rumba, de romantische bolero en de *descarga*, de wildste van allemaal (*discarga* betekent dan ook letterlijk 'ontlading'). Salsamuziek wordt met veel instrumenten gespeeld: allerlei blaas-, snaar- en vooral veel percussie-instrumenten. Modern is ook de steelbandmuziek, ontstaan op Trinidad en daarna over de regio verspreid. De muziek wordt gespeeld op doorgezaagde en in een kom geslagen oliedrums. Steelbands treden vooral met carnaval op; er kan lekker vrij op bewogen worden.

LITERATUUR EN ARCHITECTUUR

Literatuur

Onder de bevolking van de Benedenwindse Eilanden leeft nog steeds de orale volksliteratuur, volksverhalen die uit de slaventijd stammen. Voorbeeld zijn de *nanzi*-verhalen, waarin de hoofdfiguur Nanzi, een zwarte spin, er altijd in slaagt 'shon Arey' ('heer Arie') te slim af te zijn.

Bekende en oudgediende Curaçaose schrijvers waar ook boeken van in Nederland zijn uitgegeven, zijn Frank Martinus Arion (*Dubbelspel*, *Stemmen uit Afrika*, *Nobele Wilden*), Tip Marugg (*Weekend*, *Pelgrimage*, *De ochtend loeit weer aan*), Boeli van Leeuwen (*De rots der struikeling*, *Het teken van Jona*, *Lemen schilden*) en Cola Debrot (*Mijn zuster de negerin*). Bekende Arubaanse auteurs zijn Padu Lampe, Jossi Mansur en de historicus Julio Maduro.

Architectuur

De belangrijke architectuur op de Nederlandse Antillen en Aruba stamt uit de koloniale periode. Vooral op Curaçao hebben de Nederlanders veel koopmanswoningen en plantagehuizen achtergelaten. Deze bouwwerken vertonen duidelijke invloeden van de Nederlandse architectuur uit vorige eeuwen.

Aruba

Aruba is een eiland met twee gezichten. Aan de rustige westzuidwestkant liggen parelwitte zandstranden, waarlangs de grote hotels van het eiland gebouwd zijn. Aan deze zijde bevinden zich ook de grote woonkernen en de industriële en andere bedrijvigheid. De noordoostkant is geheel anders van karakter. De ruwe zee en de harde wind maken het hier onmogelijk te zwemmen of andere watersporten te beoefenen. Het landschap is er rotsig en kaal, en behalve zeevogels, hagedissen en geiten kom je er geen vaste bewoners tegen.

Tussen de twee uitersten in ligt de cunucu of knoek, het platteland van Aruba. Dit bestaat uit een aride, op sommige plaatsen heuvelachtig landschap, dat voornamelijk begroeid is met cactussen, lage bomen en doornstruiken. Hier en daar verspreid liggen vrijstaande huizen met een erferomheen en vaak een cactushaag of stenen muur als afscheiding.

Hoofdstad Oranjestad completeert het geheel. Hier vind je een deel van het uitgaansleven en veel winkels. En wat een bezoek aan Aruba extra prettig maakt: de mensen zijn er bijzonder vriendelijk. Aruba's motto is niet voor niets 'One Happy Island!'.

< Aruba staat bekend om zijn witte stranden.

Fort Zoutman

Tegenover Seaport Village loopt de Oranjestraat schuin de stad in. Bij de kruising met de Zoutmanstraat staat Fort Zoutman uit 1796, het oudst bewaard gebleven gebouw op Aruba. Vroeger stond het fort op de kustlijn, maar door landaanwinning is dat allang verleden tijd. Het bolwerk is genoemd naar de Hollandse schout-bij-nacht Johan Arnold Zoutman (1724–1793), naar aanleiding van de slag die hij leverde met een Engelse vloot op de Doggersbank in 1781, tijdens een van de Hollands-Engelse oorlogen. De zeevaarder zelf is overigens nooit op Aruba of in het Caribisch gebied geweest. Ten tijde van de napoleontische Franse bezetting van de Lage Landen – aan het begin van de 19de eeuw – kwam Fort Zoutman net als de andere overzeese Hollandse bezittingen in handen van de Engelsen. Zij namen de Hollandse overzeese gebieden, ook die in de Oost, tijdelijk over tijdens de bezetting. In 1816 ging Aruba weer in Hollandse handen over en werden de gouvernementskantoren naar het fort verplaatst. In 1868 bouwde men de Koning Willem III-toren voor de hoofdingang, omdat het bolwerk toch niet meer voor verdedigingsdoeleinden werd gebruikt. De toren diende als uitkijktoren en vuurtoren. De naam dankt het bouwwerk aan het feit dat het vuur er voor het eerst op de verjaardag van koning Willem III in 1869 werd ontstoken. In 1911 verhuisde het gouvernement uit het fort, waarna het als politiebureau en gevangenis werd gebruikt. Het afgelopen decennium hebben restaurateurs de toren en het fort weer in hun oude luister hersteld.

Fort Zoutman is rechthoekig van vorm en heeft aan de noordzijde drie vooruitstekende fortificaties. De westzijde is echter de belangrijkste zijde van het fort. Aan deze kant bevindt zich de hoofdboort; op de muur stonden vier kanonnen die de Paardenbaai bestreken. Binnen de muren staan drie gebouwen die oorspronkelijk als wachthuis, magazijn en barak dienden. Het fort is daarnaast een voormalig keukentje en een regenbak rijk.

Tegenwoordig is het **Historisch Museum** (Museo Historico Arubano) in Fort Zoutman gevestigd, in 1983 geopend door prinses Margriet. Binnen is onder meer te zien hoe de aloë-industrie vroeger in elkaar stak en hoe het gouderts op Aruba gewonnen en verwerkt werd. In stijlkamers wordt getoond hoe de koloniale interieurs eruitzagen. Verder heeft men een uitgebreide collectie fossielen, stenen, bodemvondsten en schelpen uitgesteld.

> **FORT ZOUTMAN EN HISTORISCH MUSEUM.** Geopend: ma.–vr. 8.30–16 uur.

Iedere dinsdagavond vindt op de binnenplaats van Fort Zoutman het gezellige Bonbini-festival plaats (*bonbini* is Papiaments voor ‘welkom’). Het programma van het folkloristische evenement verschilt per keer, maar er zijn altijd lokale muziekgroepen te beluisteren die Arubaanse en Caribische muziek ten gehore brengen. Onderdeel van het programma zijn daarnaast demonstraties van lokale en regionale dansen als de tumba, de Antilliaanse

De nieuwe tramlijn in het centrum van Oranjestad.

wals en de merengue. In kraampjes langs de rand van de binnenplaats verkopen liefdadigheidsinstellingen allerlei Arubaanse handwerkproducten, snacks en zoetigheden, en ook een verkwikkend drankje ontbreekt niet. Het Bonbini-festival is niet alleen een must voor toeristen die Aruba wat beter willen leren kennen, het is ook een belangrijk sociaal gebeuren voor de Arubanen zelf. Hier kunnen ze elkaar in een ongedwongen sfeer ontmoeten en bij een hapje en een drankje de laatste nieuwtjes en roddels uitwisselen.

> **BONBINI-FESTIVAL.** Geopend: di. 18.30–20.30 uur.

Overig Oranjestad

In de Weststraat z/n is achter het centrale busstation het **Muntenmuseum** (Museo Numismatico) te vinden. Het privémuseum herbergt tienduizenden munten in allerlei thematische collecties. Er zijn munten bij uit de 5de eeuw vóór onze jaartelling, munten van landen die allang niet meer bestaan, munten van ongebruikelijke materialen als hout of ivoor et cetera.

> **MUNTENMUSEUM.** Geopend: ma.–vr. 9–12 en 13.30–16.30 uur.

San Nicolas

Voorbij Savaneta ligt San Nicolas, de tweede plaats van Aruba. Aan het einde van de 19de eeuw begon San Nicolas zijn bestaan als een klein dorp ten behoeve van de fosfaatwinning op de zuidoostelijke punt van het eiland. Het dorp werd vernoemd naar de grootgrondbezitter Nicolaas van der Biest. De gereedkoming van de tankerhaven in 1927 en de opening van de Lago-raffinaderij in 1929 luidden een periode van bloei voor de plaats én voor Aruba in. De vestiging van het complex van de Lago Oil & Transport Company (een dochter van Rockefeller's Standard Oil) betekende een enorme groei van de werkgelegenheid en de welvaart. Op het eiland zelf waren onvoldoende arbeidskrachten voorhanden, zodat gastarbeiders uit allerlei delen van het Caribisch gebied (met name de Engelstalige eilanden), Latijns-Amerika en andere delen van de wereld zich in San Nicolas vestigden. De plaats kreeg daardoor een geheel eigen karakter, iets wat tot op heden nog steeds het geval is. De bevolking van San Nicolas heeft gemiddeld bijvoorbeeld een veel donkerder huidskleur dan die van Oranjestad en er heerst een Caribisch sfeer dan op de rest van Aruba. Vooral in de arbeiderswijken The Village en Esso Heights is dit merkbaar.

Door de toenemende automatisering liep het aantal arbeidsplaatsen bij de raffinaderij vanaf de jaren 60 gestaag terug. Toen de raffinage in de jaren 80 flinke verliezen begon te lijden, staakte het moederbedrijf de activiteiten. Het besluit om de verouderde installaties in 1985 te sluiten, betekende de nekslag voor de werkgelegenheid. Door de grote werkloosheid die hier het gevolg van was, raakte San Nicolas in verval en liep het bevolkingsaantal terug. De levensstandaard daalde en de sociale problemen namen toe. De meeste drugsverslaafden op Aruba zijn daardoor in San Nicolas te vinden. Sinds Coastal Oil in 1991 het leegstaande oliecomplex overnam (later opgevolgd door Valero Oil) om olie uit het Midden-Oosten te verwerken, op bescheidener schaal dan voorheen, ging het langzamerhand weer wat beter met de plaats. De laatste jaren kent het complex echter weer de nodige ups en downs. Het werd gesloten, overgenomen door Valero Oil uit Venezuela, in 2012 weer gesloten maar in de loop van 2016 weer geopend door Citgo, eveneens uit Venezuela. De vraag is voor hoelang, want Venezolaanse bedrijven hebben het de laatste jaren erg lastig.

Bernardstraat

De belangrijkste straat in San Nicolas is de Bernardstraat, gelegen in het verlengde van de kustweg (tot hier nog steeds de L.G. Smith Boulevard geheten). In de richting van de raffinaderij geldt eenrichtingsverkeer, terwijl het verkeer in de parallelle Pastoor Hendriksstraat de andere kant op wordt geleid. In de Bernardstraat zijn links en rechts winkels en bars gevestigd. Sommige bevinden zich in mooie art-decopanden, een beetje als een mini-Miami, maar de meeste staan er helaas nogal vervallen bij. Dat geldt ook

San Nicolas: veel oude art-decopanden.

voor de Caribische arbeiderswoningen in de wijkjes noordelijk van het bescheiden centrum van San Nicolas.

Halverwege rechts op de hoek van de B. v.d. Zeppenveldstraat en de Bernardstraat bevindt zich een van de bekendste cafés van Aruba, **Charlie's Bar**. Het Nederlandse etablissement is sinds 1941 geopend en bestaat dus al meer dan 75 jaar. Het illustere café is een echte bezienswaardigheid, want de eigenaars (tegenwoordig is dat de kleinzoon van stichter Charlie Brouns) hebben in de loop der jaren een zeer uitgebreide collectie curieuze voorwerpen en bordjes met de meest uiteenlopende teksten en pictogrammen verzameld. Charlie's Bar serveert 's middags en 's avonds trouwens ook prima maaltijden.

In de zijstraten en achterafstraten bij de Bernardstraat zijn verder nog meer bars gevestigd, de meeste van twijfelachtig allooi. Prostitutie is in San Nicolas legaal en dit is dan ook de voornaamste bestaansreden van zulke bars. De werkneemsters, de 'Spaanse dames' (ze zijn doorgaans afkomstig uit Venezuela, Colombia en de Dominicaanse Republiek), krijgen een werkvergunning voor drie maanden en staan onder wekelijkse dokterscontrole.

De oostzijde van San Nicolas (aan het einde van de Bernardstraat) wordt gedomineerd door het raffinaderijcomplex. De installaties veroorzaken min-

Curaçao

Curaçao is het grootste en misschien wel interessantste eiland van de Dutch Caribbean. Het klimaat is goed, er zijn talloze water- en andere sportmogelijkheden en de hoofdstad Willemstad is een van de interessantste steden in het Caribisch gebied. De stad bezit fraaie historische panden, die het rijke handelsverleden van het eiland weerspiegelen, en er zijn veel winkels. Het eiland bezit verder een nationaal park boven en onder water, druipsteengrotten, een woeste vlakte langs de noordoostkust, een internationale luchthaven en tal van uitgaansmogelijkheden. Langs de zuidwestkust ligt een reeks mooie baaien en inhammen, waar het goed zwemmen en zonnebaden is. Bezoekers hoeven zich dus niet te vervelen op Korsou, zoals de Curaçaoënaars hun eiland in het Papiaments noemen.

Voor de bewoners zelf is niet alles even vrolijk en zonnig. Economisch gaat het niet goed, waardoor een hoge werkloosheid bestaat en veel Curaçaoënaars van de 'onderstand' – de minimale bijstand – moeten leven. Veel bedrijvigheid is in Nederlandse en andere buitenlandse handen, er is een groot drugsprobleem en bestuurlijk en politiek wil er ook nog wel eens wat misgaan. Toch lijken de meeste eilandbewoners redelijk tevreden met hun bestaan, want de sfeer op het eiland is over het algemeen ongedwongen en ontspannen.

< De Emmabrug en een stukje Handelskade in Willemstad.

begrijpt, is dat dus soms geen kwestie van onwil of onbeleefdheid. Naast Papiaments en Nederlands wordt er onder invloed van het toerisme en de immigratie uit de regio ook redelijk veel Engels en Spaans gesproken.

ORIËNTATIE

Curaçao is langgerekt van vorm. De lengteas begint in het noordwesten bij Westpunt en loopt met een heel lichte buiging naar Oostpunt in het zuidoosten. De lengte van het eiland is 61 km, de breedte varieert van 5 km (in het midden van het eiland) tot 14 km. De oppervlakte is 444 km². Curaçao is hiermee met afstand het grootste eiland van de Dutch Caribbean. Tot het grondgebied van Curaçao wordt ook het platte eilandje Klein-Curaçao gerekend, een kilometer of wat ten zuidoosten van het hoofdeiland. Dit geïsoleerde lapje grond meet 2,5 km bij 750 m.

Langs de rustige zuidwestkust van Curaçao ligt een aantal mooie baaien met dito stranden. Langs de koraalriffen voor de kust kun je goed duiken en snorkelen. De noordkust bestaat voornamelijk uit een ruige vlakte van koraalkalksteen, over een grote lengte tegen een opgetild plateau aan gelegen en slechts begroeid met een lage, doornige vegetatie. De Caribische golven beuken opgestuwd door de noordoostpassaat tegen de kust. Op verschillende plaatsen zijn hier grotten te vinden.

Het landschap is in het noordwestelijke deel van het eiland zeer heuvelachtig, met als hoogste top de Christoffelberg (375 m). Andere toppen in de nabijheid zijn de Seru Gracia (297 m), de Seru Batata (248 m) en de Sint-Hyronimus (230 m). Op de noordoostkop rond de Christoffelberg ligt het interessante Christoffelpark, het nationaal park van Curaçao. De rest van het eiland is geaccidenteerd met hier en daar een plat stuk. Verspreid liggen enkele lagere heuvels. De Tafelberg bij Santa Barbara op het oostelijke deel van het eiland is 196 m hoog.

Her en der op het platteland of de kunuku van Curaçao tref je prachtige oude landhuizen aan. Op een enkele plaats staat nog een oud kunuku-huisje, het soort onderkomens waarin veel slaven na hun vrijlating gingen wonen. Het woord 'kunuku' is trouwens afkomstig van het indiaanse woord *conuco*. Eerst werd het gebruikt voor een stukje land waarop een slaaf wat gewassen voor persoonlijk gebruik mocht verbouwen, later werd het de naam voor het gehele platteland.

Het platteland ten oosten van de stedelijke agglomeratie Willemstad wordt Band'ariba (of Banda Riba) genoemd. Het grotere deel ten westen van de agglomeratie heet Band'abou (of Banda Bou).

In Willemstad en voorsteden woont verreweg het grootste deel van de bevolking. Willemstad en voorsteden liggen rond een natuurlijk lagunestelsel, dat uit de Sint Annabaai, het Waaigat en het Schottegat bestaat. Hier heeft zich een van de belangrijkste havens van het Caribisch gebied ontwikkeld,

- 1 Gasparitu
- 2 Rosendaal
- 3 Surinamedorp
- 4 Suffisantdorp
- 5 Emmastad
- 6 Schottegat
- 7 Otrobanda
- 8 Punda
- 9 Vredenberg
- 10 Dominguito
- 11 Rooi Catoetje

Curaçao

Vanaf mid-19de eeuw kregen panden in Scharloo en Pietermaai een classicistische stijl.

BENEDENWINDSE STADSARCHITECTUUR

De historische binnenstad van Willemstad is door de gebouwen uit het roemruchte handelsverleden een van de grootste toeristische trekpleisters van Curaçao. Omdat het eiland altijd nauwe betrekkingen met het moederland heeft onderhouden, is het niet verwonderlijk dat in de architectuur van de stad veel Nederlandse invloeden te herkennen zijn. Toch zijn er ook heel duidelijk, geheel eigen, regionale invloeden te ontdekken. De invloed van het moederland was direct na de kolonisatie uiteraard het grootst. Daarna was er sprake van een continue 'creolisatie' van de geïmporteerde bouwstijlen. Vanwege het klimaat (veel zon en wind), de beperkte beschikbaarheid van natuurlijke bouwmaterialen en een gebrek aan goed opgeleide arbeidskrachten werd de architectuur van het moederland versimpeld. Werd in Nederland het veelzijdige baksteen als bouw materiaal gebruikt, op Curaçao moest veel met het poreuze koraalkalksteen gewerkt worden, dat vervolgens afgepleisterd en geschilderd werd. Vervolgens beïnvloedde de handel met de diverse Spaanse, Engelse en Franse eilanden en met het Zuid-Amerikaanse vasteland de plaatselijke architectuur.

De synthese van al deze invloeden leidde tot de typisch Benedenwindse architectuur, die Willemstad zo uniek maakt. De kenmerkende kleuren waarin de historische panden uitgevoerd zijn, kwamen overigens pas in de 19de eeuw in zwang. Een bevelschrift van 22 april 1817 stelde namelijk dat de witte muren van de huizen door de zonreflectie schadelijk waren voor de ogen en dat ze daarom andere kleuren moesten krijgen. Hiermee begon de Curaçaose gewoonte om huizen en gebouwen okergeel, rood, blauw en groen te schilderen.

De bouw van de typische koopmanshuizen in Willemstad en in Punda in het bijzonder kende zijn hoogtepunt in de tweede helft van de 18de eeuw.

Rijke kooplieden bouwden hun huis van steen, waarbij de onderste verdieping opslagplaats was. Erboven bevonden zich een of twee woonverdiepingen met door stenen of houten pilaren ondersteunde buitengalerijen. De panden werden overkapt met een steil zadeldak van dakpannen, met aan weerszijden gestileerde gevelspitsen. De open galerijen zorgden voor constante toevoer van frisse lucht naar de woonvertrekken. Eerst werden ze aan de buitenkant langs de huizen gebouwd, maar later kregen ze een woonfunctie en werden ze in de woning opgenomen doordat de buitengevel werd verlegd. Bij de meeste panden is de beganegrondverdieping in de afgelopen eeuw flink gewijzigd om er moderne winkels van te kunnen maken.

De ramen waren in tegenstelling tot de ramen van de koopmanshuizen in Nederland klein, om de felle zon zo veel mogelijk buiten te houden. Erboven waren vaak luifels aangebracht. Later kwamen de *shutters* in gebruik, ramen met horizontale, schuin aflopende latjes die de zon tegenhouden en waar de regen gemakkelijk vanaf loopt.

In de tweede helft van de 19de eeuw kwamen nieuwe bouwstijlen op. Vooral in de wijken Scharloo, Pietermaai en het bovendee van Otrobanda verzezen statige panden in classicistische stijl. Vanaf ongeveer 1920 werden weer andere elementen aan de Curaçaose architectuur toegevoegd. Op sommige plekken werd de sierlijke tropische architectuur uit Indonesië gekopieerd, maar belangrijker was dat moderne internationale invloeden een rol begonnen te spelen. De komst van de olie-industrie betekende tevens de komst van beton als bouw materiaal, waarmee nieuwe bouw wijzen mogelijk werden. In de jaren 30 en 40 waaide bijvoorbeeld de functionalistische architectuur uit Nederland over.

Jaren van verwaarlozing én de exodus van bewoners uit het centrumgebied hebben er de laatste decennia voor gezorgd dat veel historische gebouwen in verval zijn geraakt. Sinds 1954 beijvert de Stichting Monumentenzorg Curaçao zich gelukkig voor het behoud van historisch waardevolle panden. In 1990 heeft de Curaçaose overheid bovendien een monumentenwet aangenomen, waarmee Willemstads architecturale erfenis behouden moet worden. Ondanks de beperkte financiële middelen is een flink aantal panden inmiddels voor de ondergang behoed.

Restauratie is overigens een kostbare zaak op Curaçao. De poreuze koraalkalksteen die veel als bouw materiaal werd gebruikt, bevat veel zout. Als dit met vocht in aanraking komt, baant het zich een weg naar buiten en kristalliseert het aan de oppervlakte. De pleisterlagen aan de buitenzijde van de panden worden daardoor vaak nog vóór de oplevering van een restauratieproject ernstig aangetast, wat scheuren, bobbels en blaasjes veroorzaakt. Regelmatig bijpleisteren van de door 'muurkanker' aangetaste wanden is voorlopig de enige oplossing.

De gerestaureerde arbeidershuisjes van Berg Altena.

de tijd nog een winkel, een bordeel en een Chinees restaurant geweest. De interne patio is later een werkplaats geworden.

Berg Altena

Ten noorden van Scharloo ligt de opgeknapte arbeidersbuurt Fleur de Marie. De Scharlooweg zelf komt aan de oostzijde uit op twee pleinen: Plaza Horacio Hoyer en het Julianaplein, de verbinding met Pietermaai. In de omgeving van de pleinen staat een aantal laat 19de-, begin 20ste-eeuwse huizen. Zeer gezichtsbepalend zijn de twee rijen vrolijk gekleurde arbeiderswoningen aan het begin van Berg Altena, de steile straat door de gelijknamige buurt ten noorden van het Julianaplein. Eén rij ging ongeveer 40 jaar geleden tegen de vlakte om de doorgaande weg te kunnen verbreden, maar er ontstond zo'n gat in het stadsbeeld dat de Fundashon Kas Popular (de Curaçaose woningcorporatie) ze niet zo lang geleden iets verder naar achteren heeft herbouwd. De andere rij werd door de Stichting Monumentenzorg gerestaureerd.

In Berg Altena zijn ook enkele fraaie kerkhoven te vinden. Omdat de bodem te hard is om de doden onder de grond te kunnen opbergen, zijn er veel kleine grafhuisjes te zien. Verder tegen de heuvel op staan nog enkele statige 18de- en begin 19de-eeuwse huizen.

Dineren in Fort Nassau, hoog boven de raffinaderij in het Schottegat: wine, dine & refine.

Fort Nassau

Op een heuvelrug boven Scharloo en bij de ingang van het Schottegat ligt Fort Nassau. Het werd in 1796 onder het Fransgezinde bestuur als Fort Republiek gebouwd en beheerste een groot deel van Willemstad, de Sint Annabaai en het Schottegat. Later werd in het robuuste bouwwerk een havenkantoor gevestigd, vanwaar de bediening van de Emmabrug gereguleerd werd. Het scheepvaartverkeer wordt nu vanuit een nabijgelegen toren gecontroleerd.

Nog altijd ligt het fort er puik bij, ook als gevolg van een goed geslaagde restauratie. Het spreekt voor zich dat je vanaf het fort een formidabel uitzicht hebt. In een deel ervan is een restaurant gevestigd, dat tot de beste van Willemstad wordt gerekend. Al peuzelend en met een goed glas in de hand kun je hier vanaf je bord opkijken om de bedrijvigheid in en rond de ISLA-raffinaderij gade te slaan: *wine, dine & refine* in optima forma. Aan de andere zijde van het fort biedt de bar van het restaurant uitzicht op de Sint Annabaai en het centrum van Willemstad.

Onder aan de heuvel bevindt zich in de Baai van Versali (een deel van het Schottegat) een scheepskerkhof, waar de verroeste karkassen van grote vaartuigen gesloopt worden. Even vóór Fort Nassau staan de televisietoren en de studio van Telecuraçao.

PRAKTISCHE INFORMATIE CURAÇAO

Toeristenbureaus

Voor informatie en brochures in Nederland: Curaçao Tourist Board, Anna van Buerenplein 41, 2595 DA Den Haag, tel. 070 8916600, www.curacao.com.

Op Curaçao vind je het hoofdkwartier van het Curaçao Tourist Bureau op het adres Pietermaai 19 in Willemstad, tel. 4348200, www.curacao.com. In de aankomsthal van luchthaven Hato is een informatiebalie van de organisatie.

Telefoneren

Het internationale toegangsnummer voor Curaçao is 00 599 en dan het eilandnummer 9.

Vanaf Curaçao kun je direct telefoneren, vanuit je hotel, vanuit telefooncellen et cetera. Kies voor Nederland 00-31-netnummer zonder 0-abonneenummer, voor België 00-32-netnummer zonder 0-abonneenummer. Wees erop bedacht dat de hotels op Curaçao zich, geheel volgens internationale gebruiken, behoorlijk laten betalen voor elke telefoontik. Je kunt met je eigen mobiele telefoon bellen, of mailen, skypen of appen als je wifi hebt. UTS, Digicel en KPN behoren tot de grotere telefoonaanbieders op Curaçao. Een sim-kaart wordt op het eiland een 'chippie' genoemd.

Alarmnummers

Politie: tel. 911
Brandweer: tel. 911 of 114

Ambulance: tel. 912

Kustwacht: 113

Ziekenhuis: tel. 910

Road Service (bij autopech): 199
Het hoofdkantoor van politie vind je in Willemstad aan het Wilhelminaplein (tel. 4611000), achter Fort Amsterdam in Punda. Bij verlies, diefstal of schade moet aangifte worden gedaan bij de recherche: Garipitoweg z/n, tel. 4666100/4666200/4666300.

Reizen naar Curaçao

Vliegtuigen landen en vertrekken op Curaçao International Airport, beter bekend als de luchthaven Hato. Het vliegveld ligt 12 km ten noordwesten van Willemstad, op ongeveer 20 min. rijden van het centrum.

De KLM vliegt dagelijks non-stop vanaf Amsterdam-Schiphol naar Curaçao. Je kunt ook met KLM naar Aruba of Bonaire. Hiervandaan moet je dan met een lokale vlucht naar Curaçao. Een andere mogelijkheid is via Amsterdam-Schiphol of Brussel met American Airlines naar Miami of Orlando, vanwaar je verder kunt vliegen, of een all-inreis met TUIFly. Vanaf Düsseldorf kun je met de budgetmaatschappij Air Berlin vliegen.

Hou altijd de laatste vluchtgegevens in de gaten, want de laatste jaren is de situatie geregeld gewijzigd, doordat luchtvaartmaatschappijen hun schema's plotseling veranderden of zelfs failliet gingen.

Wie zijn vlucht en vakantie niet zelf wil regelen, kan bij een flink aantal touroperators terecht die geheel verzorgde en à la carte-reizen naar Curaçao verzorgen.

Luchthavenbelasting

Wanneer je van het eiland vertrekt, moet je bij het inchecken aan de vertrekbalie luchthavenbelasting betalen. Voor reizen naar Aruba bedraagt die USD 20 of NAG 36, naar Bonaire is het USD 10 of NAG 18. Vertrek naar een bestemming buiten de Antillen kost USD 39 of NAG 70,20 per persoon, maar meestal is dit bedrag al bij de ticketprijs inbegrepen. Kinderen jonger dan 2 jaar betalen geen luchthavenbelasting.

Vervoer op Curaçao

Bus

Er zijn twee hoofdbusstations van het Auto Busbedrijf Curaçao (ABC, www.autobusbedrijf.com) in Willemstad. De grote bussen doen de wat langere routes en heten 'konvooi', in de stad zelf rijden vooral minivans van het ABC. Vanaf het busstation achter de overdekte markt bij het Waaigatplein in Punda vertrekken bussen naar het gebied rond het Schottegat en naar Band'ariba. Het andere station ligt langs de Pater Euwensweg in Otrobanda, ter hoogte van de Arubastraat. Hiervandaan gaan bussen naar het westen van het Schottegat en naar Band'abou. Eén buslijn voert helemaal rond het Schottegat van het ene busstation naar het andere. Bij

het Auto Busbedrijf kan een uitgebreide dienstregeling – het 'Buki di Bus' – opgehaald of aangevraagd worden (hoofdkantoor Buena Vista tel. 8684733; busstation Punda tel. 6416257; busstation Otrobanda tel. 4628359).

- De bus tussen Punda en luchthaven Hato gaat onder meer langs de likeurfabriek, de dierentuin en landhuis Brievengat, ieder uur van 6.15 tot 23.15 uur. Totale reisduur: 45 min.
- De bus tussen Otrobanda en luchthaven Hato gaat onder meer langs het Curaçaos Museum. Ieder uur van 6.15 tot 23.20 uur. Totale reisduur: 30 min.
- De bus tussen Punda en Otrobanda gaat om het Schottegat heen en komt onder meer langs het Octagon, de likeurfabriek, winkelcentrum Bloempot en Zuikeurtuintje, het hoofdpstkantoor, Beth Haïm en het Curaçaos Museum. Iedere twee uur van 6.20 tot 23.20 uur. Totale reisduur: 45 min.
- De bus tussen Punda en Dominiguito/Caracas Baai komt onder meer langs het Octagon en het Seaquarium. Ieder uur van 6.35 tot 22.35 uur. Totale reisduur: 50 min.
- De bus tussen Otrobanda en Lagún/Knip gaat onder meer langs landhuis Jan Kock, landhuis Knip, de beide Knipbaaien en de stranden in de omgeving van Lagún. Vertrek 6.30, 8.30, 10.30, 13, 15, 17, 19 en 21 uur. Totale reisduur: 75 min.

Bonaire

Bonaire is met een omvang van 288 km² het op een na grootste eiland van de Nederlandse overzeese gebiedsdelen. Het heeft ongeveer de vorm van een boemerang. De noordwestelijke arm is heuvelachtig, terwijl de zuidelijke arm hoofdzakelijk plat is. Pal voor de hoofdstad Kralendijk ligt Klein-Bonaire, een plat, door koraalriffen omgeven eilandje.

De inwoners van Bonaire wonen voornamelijk in Kralendijk, in de eraan vastgegroeide woondistricten Tera Kora, Nikiboko, Sabana, Antriol, Den Tera, Nort di Saliña, Nawati en Santa Barbara en in het dorp Rincón. Het wat slaperige eiland heeft minder cultuur en minder fraaie stranden dan de zustereilanden – het leven vindt er in een duidelijk lagere versnelling plaats. De belangrijkste toeristische troeven van Bonaire zijn dan ook de rust en de prachtige natuur. In het noordoosten ligt het interessante Nationaal Park Washington Slagbaai, in het zuiden broedt een flink aantal Caribische flamingo's in een reservaat bij de zoutpannen.

Tot de belangrijkste attracties van Bonaire behoort ook de bijzonder fraaie onderwaterwereld rond het eiland: op de nummerborden van de auto's wordt het niet voor niets geafficheerd als 'Diver's Paradise'. In de wateren rond Bonaire kun je kennismaken met zo'n beetje alle koraalsoorten en rifvissen van het Caribisch gebied.

< Het marktgebouwtje op de kade van Kralendijk.

De slavenhutjes van Witte Pan.

Witte en Rode Pan

Bij Witte Pan (of Punto Kabayero), net voorbij het bij kitesurfers geliefde **Pink Beach**, is naast een eenzaam huis de witte obelisk te vinden. Iets verderop bevindt zich de eerste van twee groepen historische slavenhutjes. De hutjes hier zijn wit, de andere groep bij de zuidpunt is okergeel geschilderd. Doordeweeks boden de huisjes 's nachts onderdak aan de slaven die het zout moesten scheppen. Aan het begin van de week moesten ze vanuit hun woonplaats Rincón en later Antriol helemaal naar de zoutpannen lopen (vanuit Rincón een wandeling van zo'n zeven uur), aan het einde van de week wachtte hun de lange wandeling terug. Eerst overnachtten ze in lemen hutjes met van bladeren gemaakte daken. Halverwege de 19de eeuw werden de gammele onderkomens vervangen door de huidige stenen exemplaren. Elk slavenhutje bood beschutting aan twee slaven; er was net genoeg ruimte om er languit in te liggen. De hutjes zijn met Nederlandse hulp door de Stichting Nationale Parken Nederlandse Antillen (Stinapa) gerestaureerd, zodat toekomstige generaties kunnen zien wat het begrip 'slavenbestaan' op Bonaire inhield.

Rode Pan en Oranje Pan zijn dicht bij elkaar even vóór de zuidpunt van het eiland te vinden. Bij de oranje obelisk is ook de groep okergele slavenhutjes te vinden. In het moerassige deel van het Pekelmeer dat hierna volgt, zijn nog wel eens foeragerende flamingo's te zien. Bij zonsondergang wil er nog wel eens een zwerm over de hutjes heen richting zee vliegen.

Windsurfen is big business bij Sorobon.

Willemstoren en Sorobon

Bij de zuidpunt van Bonaire kan de vuurtorenliefhebber zijn hart ophalen aan de Willemstoren. De eenzame vuurtoren is de oudste vuurtoren van het eiland en waarschuwt sinds de verjaardag van koning Willem I in 1838 naderende schepen voor het rif.

Het oostelijk deel van zuidelijk Bonaire ligt er verder verlaten bij. Incidenteel zijn er nog wat flamingo's te zien. De zee is aan deze kant van het eiland veel ruwer dan aan de andere zijde, zodat er nauwelijks zwemmers en andere watersporters komen. Ervaren duikers kunnen er wel een kijkje nemen bij het wrak dat ongeveer ter hoogte van de zeevatertoevoeren naar het Pekelmeer op de zeebodem ligt.

Ongeveer 6 km naar het noorden verandert het landschap. Er komt weer meer begroeiing, en bij Sorobon bevindt zich een mooi strand, **Sorobon Beach**. Het Sorobon Beach Resort heeft appartementen met uitzicht op zee. Het strand vóór het resort is privéterrein, maar dagjesmensen kunnen er voor een geringe toegangsprijs gebruik van maken. Ernaast loopt het strand door langs **windsurfcentrum Jibe City**; dit deel is voor iedereen toegankelijk. Bij de beachbar kun je geweldig loungen in de zon, terwijl kinderen veilig kunnen spelen in het warme, heldere en ondiepe zeewater.

ADRESSEN

- Aruba Tourism Authority, Schimmpennincklaan 1, 2517 JN Den Haag, tel. 070 3028040, www.aruba.com.
- Curaçao Tourist Board, Anna van Buerenplein 41, 2595 DA Den Haag, tel. 070 8916600, www.curaçao.com.
- Tourism Corporation Bonaire, European Office, Postbus 472, 2000 AL Haarlem, tel. 023 5430704, www.tourismbonaire.com.

REIZEN NAAR ARUBA, CURAÇAO EN BONAIRE

Vliegtuig

Aruba, Curaçao en Bonaire zijn alleen per vliegtuig (of eigen boot) te bereiken. Lange tijd heeft de KLM het monopolie voor vluchten vanuit Amsterdam naar de eilanden gehad, waardoor de tickets zeer duur waren. De mededingingsambtenaren in Brussel hebben hier echter een stokje voor gestoken, zodat er nu ook andere maatschappijen vanaf Schiphol naar de Dutch Caribbean kunnen vliegen. Inmiddels is er vanaf Düsseldorf een concurrent bij. Air Berlin vliegt hiervandaan op dinsdagen voor een aantrekkelijk tarief naar Curaçao. KLM heeft overigens nog steeds bijna dagelijks vluchten naar Curaçao, Bonaire en Aruba. Je kunt ook met een lokale maatschappij van een van de eilanden doorvliegen naar de andere eilanden. Hou echter altijd de laatste vluchtgegevens in de gaten, want de laatste jaren is de situatie geregeld

gewijzigd, doordat luchtvaartmaatschappijen hun schema's plotseling veranderden of failliet gingen.

Douane

Toeristen met de Nederlandse en Belgische nationaliteit hebben een paspoort nodig dat bij terugkomst nog geldig is. Bij aankomst dient een immigratieformulier te worden ingevuld. Iedere buitenlander zonder verblijfsvergunning moet de douane een geldig retourticket kunnen overleggen, en ook een bevestiging van de hotelboeking. Voor een verblijf van meer dan zes maanden moet een verblijfsvergunning aangevraagd worden. Zakenmensen en journalisten moeten een werkvisum hebben. Personen boven de 18 jaar mogen 200 sigaretten, 50 sigaren, 250 gram tabak, 2 liter alcoholhoudende drank (Aruba: 0,75 liter) en 2 liter wijn belastingvrij invoeren.

REIZEN TUSSEN EN OP ARUBA, CURAÇAO EN BONAIRE

Vliegen

De verbindingen tussen de drie eilanden worden door lokale maatschappijen onderhouden, zoals Insel Air (www.fly-inselair.com) en Divi Divi Air (www.flydivi.com). Ook hier is het zaak de laatste vluchtgegevens in de gaten te houden vanwege geregelde veranderingen.

Bus

Het openbaar vervoer op Aruba, Curaçao en Bonaire is niet geweldig

goed geregeld. Alleen Aruba en Curaçao hebben meerdere reguliere buslijnen, die echter niet erg frequente dienstregelingen hebben. Op de drukste lijnen rijdt ongeveer eenmaal per uur een bus. De prijzen voor een rit zijn laag.

Op Aruba heeft de lokale busmaatschappij Arubus verschillende lijnen vanuit Oranjestad naar de belangrijkste plaatsen op het eiland. Curaçao heeft het Autobus Bedrijf Curaçao; in Willemstad zijn twee busstations, een voor bussen naar westelijk Curaçao, een voor bussen naar oostelijk Curaçao. Eén lijn gaat om het Schottegat heen van Punda naar Otrobanda. Op Bonaire rijden onregelmatig particuliere busjes van Kralendijk naar Rincón.

Taxi's

Taxi's zijn vooral in toeristengebieden ruim voorhanden. Spreek de prijs van tevoren af. Neem uitsluitend taxi's met een officiële vergunning (hangt bij de voorruit). Voor taxi's bij het vliegveld en bij de grote resorts betaal je vaak iets meer.

Huurauto

Verreweg het meeste vervoer op de drie eilanden vindt per auto plaats. Reizen op eigen gelegenheid geeft ook de beste mogelijkheid om veel van de eilanden te zien. Sommige reisorganisaties organiseren fly-drivereizen, waarbij de autohuur in de reissom is inbegrepen. Je kunt ook vrij eenvoudig zelf voor (een deel van) de vakantie een huurauto bespreken.

Verhuurbedrijven

Op de drie eilanden zijn internationale autoverhuurbedrijven ruimschoots vertegenwoordigd, hoewel het huurwagenpark op Bonaire tijdens drukke periodes soms wat krap is. Daarnaast zijn er verschillende betrouwbare lokale verhuurbedrijven.

De meeste verhuurbedrijven hebben een kantoortje op de vliegvelden en anders wel in of bij de centra van de hoofdplaatsen. Ook in de grotere hotels zijn vaak verhuurbalies. Op verzoek wordt de auto naar het hotel gebracht.

Voorwaarden

Voor de chauffeur geldt op de eilanden een minimumleeftijd van 21 jaar. Vanzelfsprekend is tevens een geldig rijbewijs vereist; dat hoeft geen internationaal rijbewijs te zijn. Het afsluiten van een WA-verzekering is verplicht en inclusief de huurprijs. Het eigen risico is ten dele af te kopen door een extra verzekering. Er blijft altijd een eigen risico, dat afhankelijk van het verhuurbedrijf in hoogte varieert.

Sommige verhuurbedrijven vragen een fors bedrag als borg. Je kunt hiervoor ook een blanco afschrift van je creditcard laten maken. Als er geen schade aan de auto is, krijg je dit afschrift terug. Houd er rekening mee dat je met een gewone personenauto niet de onverharde wegen in de natuurparken in mag; de verzekering geldt daar niet.

Verkeersregels

De verkeersborden zijn niet veel anders dan in Nederland en België. Op geen van de eilanden bestaan doorgaande snelwegen. Op de enkele gewone vierbaanswegen die er zijn (Aruba, Curaçao) is de maximumsnelheid 80 of 90 km/u (het laatste staat aangegeven). Op gewone tweebaanswegen is het maximum 60 km/u (tenzij anders aangegeven), in de bebouwde kom 40 km/u (tenzij anders aangegeven). Verkeer op een rotonde heeft voorrang, doorgaand verkeer op een T-splitsing eveneens.

Wegenkaarten

In de beter gesorteerde boekhandels en de reisboekenwinkels zijn wegenkaarten van Curaçao, Aruba en Bonaire verkrijgbaar. Een serie voor de Benedenwindse Eilanden wordt bijvoorbeeld uitgegeven door Berndtson & Berndtson. Deze kaarten zijn onder meer bij de ANWB verkrijgbaar. De toeristenbureaus op de eilanden verstrekken eenvoudige gratis plattegronden, en ook in hotels en bij autoverhuurbedrijven zijn ze aanwezig.

Tweewielers

Fietsen is een ongebruikelijke bezigheid in het Caribische klimaat. Omdat fietsen Nederlanders nu eenmaal in het bloed zit, zijn er enkele fietsverhuuradressen op de eilanden. Mountainbiken is aan een opmars bezig, met name op Curaçao en Bonaire. Het huren van een motor of scooter is een sneller alternatief. Op de grotere

eilanden zijn meerdere verhuurders van dit soort tweewielers. Voor een motor (500 cc) – rijbewijs uiteraard noodzakelijk – betaal je ongeveer USD 50 per dag, voor een kleiner kaliber (50 cc) of een scooter USD 35, voor een fiets USD 8. Er zijn speciale kortingen voor langere huurperiodes. Een borgsom is verplicht.

ACCOMMODATIE

Er zijn veel overnachtingsmogelijkheden op Aruba, Curaçao en Bonaire. De eilanden mikken in de eerste plaats op de toerist met de ruimere beurs, zodat er nogal wat grote hotels en resorts zijn. De prijzen liggen hier tussen USD 75 en enkele honderden dollars per nacht voor een tweepersoonskamer. Veel hotels hanteren lagere prijzen in het laagseizoen, lopend van half april of 1 mei tot en met november. Het verschil met het hoogseizoen (de rest van het jaar) kan behoorlijk oplopen. Het is verstandig de grote hotels al in Nederland of België te boeken, omdat touroperators combinatierangements voor reis en verblijf aanbieden die veel goedkoper zijn dan wanneer je dit zelf regelt. Diverse grote en gespecialiseerde touroperators in Nederland en België bieden reizen naar de eilanden aan. Er zijn ook goedkopere hotels en pensions, die over het algemeen minder faciliteiten hebben en niet aan de kust staan. Het huren van een appartement is ook een voordeliger mogelijkheid. Op alle eilanden is het mogelijk appartementen vanaf ca. USD 30 per nacht te huren. Som-